МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МОН

проспект Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21
E-mail: mon@mon.gov.ua, сайт: www.mon.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 38621185

від _____ 20___ р. № _____ На № _____ від _____ 20___ р.

Департаменти (управління) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій

Про інформаційні матеріали до Дня Гідності та Свободи

Надсилаємо для використання в роботі тематичні інформаційні матеріали, підготовлені Українським інститутом національної пам'яті та Національним музеєм Революції Гідності до Дня Гідності та Свободи, який щороку відзначається в Україні 21 листопада відповідно до Указу Президента України від 13 листопада 2014 року № 872 з метою збереження пам'яті про Революцію Гідності, вшанування патріотизму та мужності громадян, які восени 2004 року та в листопаді 2013 – лютому 2014 року стали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини і громадянина, національних інтересів нашої держави та її європейського вибору.

Просимо сприяти поширенню зазначених матеріалів серед закладів та установ освіти, а також їх розміщенню на офіційних вебсайтах.

Додаток: на 7 арк. в 1 прим.

Заступник Міністра **Іван ЮРІЙЧУК**

Тяпка Олена (044) 481 47 62

МОН № 1/25171-26 від 17.11.2026

Підписав(-ла): Юрійчук Іван Ярославович
Сертифікат: 3C080BB109AB259804000000480C3F0053C5F700
Дійсний: з 21.10.2026 0:00:00 по 20.10.2028 23:59:59

НАЦІОНАЛЬНИЙ
МЕМОРІАЛЬНИЙ КОМПЛЕКС
ГЕРОЇВ НЕБЕСНОЇ СОТНІ –
МУЗЕЙ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

День Гідності та Свободи
21 листопада

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

ВСТУП. ВІДЗНАЧЕННЯ ДНЯ ГІДНОСТІ ТА СВОБОДИ В УМОВАХ ВІЙНИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

День Гідності та Свободи, який Україна щороку відзначає 21 листопада, є не просто календарною датою початку двох ключових для нашої держави подій – Помаранчевої революції та Революції Гідності. В умовах триваючої війни росії проти України це державне свято набуло статусу ідеологічного та ціннісного фундаменту української державності.

Сучасна війна з боку росії є спробою реваншу – намаганням знищити ті здобутки, які українське суспільство захистило у 2004 та 2014 роках: суверенітет, європейський вектор розвитку, право на вільні вибори та повагу до прав людини.

Нинішня Війна за Незалежність України є прямим продовженням боротьби за свободу, яку українці вели мирним шляхом під час протестів. Росія напала на Україну не через територіальні суперечки, а через цивілізаційний вибір українського народу – вибір бути частиною європейського демократичного простору, а не тоталітарної імперії.

Цьогорічна соціальна кампанія, ініційована Національним музеєм Революції Гідності, проходитиме під гаслом:

Це гасло покликане підкреслити зважене рішення й усвідомлений вибір суспільства. Звична для цифрового світу фраза набуває нового змісту, оскільки позначає відповідь на запит суспільства, готового відстоювати власну гідність, права та майбутнє. Помаранчева революція, Революція Гідності та боротьба проти російської агресії – це різні етапи послідовного утвердження цього вибору.

Гасло має на меті підкреслити, що свобода не є раз і назавжди здобутим результатом. Вона потребує постійної дії, відповідальності та солідарності. Лаконічність і впізнавана інтонація гасла створюють можливість говорити про складні історичні та сучасні події актуальною мовою, без надмірного пафосу, залучаючи до розмови різні покоління.

РОЗДІЛ 1. ПОМАРАНЧЕВА РЕВОЛЮЦІЯ: ПЕРШИЙ ІСПИТ СУСПІЛЬСТВА НА ГРОМАДЯНСЬКУ ЗРІЛІСТЬ

Помаранчева революція стала першим масштабним проявом колективної волі українського суспільства в новітній історії України. Восени – взимку 2004 року українські громадяни вийшли на площі міст не через економічні вимоги, а на захист свого базового політичного права – права на чесні та вільні вибори, яке намагався узурпувати тодішній проросійський режим за прямого втручання кремля.

Тривалість протестів. Протести почалися 21 листопада 2004 року. Акції на підтримку проведення чесних виборів тривали до оголошення результатів переголосування другого туру – 28 грудня 2004 року, а наметове містечко у центрі Києва розібрали 24 січня 2005 року.

Назва протестів. Події було названо Помаранчевою революцією через колір символіки виборчої кампанії опозиційного кандидата в президенти Віктора Ющенка.

Програми кандидатів.
Віктор Ющенко: проукраїнські та проєвропейські гасла поєднувалися з тезами про збереження відносин із росією. Декларувалися гарантії дотримання основних демократичних свобод та боротьба з корупцією.
Віктор Янукович: посилення проросійського вектора зовнішньої політики України, захист російської мови, надання їй статусу офіційної або навіть другої державної та запровадження інституту подвійного громадянства для українців.

Ключові сенси Помаранчевої революції.
1. Злам радянської парадигми відносин «держава – громадянин».
Події 2004 року продемонстрували, що джерелом влади в Україні є виключно народ. Спроба фальсифікації виборів показала владній вертикалі, що суспільство більше не терпітиме директивного управління радянського зразка.
2. Геополітичний маркер.
Під час Помаранчевої революції Україна чітко задекларувала свій намір вийти із зони стратегічного впливу росії та заявила про свою суб'єктність. Для кремля це стало першим серйозним сигналом того, що Україна прагне повністю позбутися статусу сателіту москви.
3. Роль державних інституцій.
Події 2004 року довели, що стійкість державних інституцій залежить від їхньої легітимності в очах суспільства. Коли Верховний Суд України ухвалив принципове рішення про проведення переголосування другого туру президентських виборів, це продемонструвало силу правових механізмів, які спроможні розв'язати гостру політичну кризу без кровопролиття.
4. Демократизація суспільства та влади.
Помаранчева революція заклала стандарти свободи слова та політичного плюралізму, без яких неможлива сучасна інтеграція України до Європейського Союзу та НАТО.
5. Політика пам'яті.
Суспільно-політичні протести 2004 року дали поштовх до духовного відродження нації, відновлення історичної пам'яті, посилення української ідентичності.

Додатки:
Додаток 1. Хроніка Помаранчевої революції.

Додаток 2. Фільми про Помаранчеву революцію.

Додаток 3. Література про Помаранчеву революцію.

Додаток 4. Фотоальбом Помаранчевої революції.

РОЗДІЛ 2. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ (2013–2014 РОКИ): ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ЗЛАМ І ПОЧАТОК ЗБРОЙНОЇ ВІДСІЧІ

Революція Гідності стала логічним продовженням процесів зростання громадянської свідомості та української ідентичності, закладених Помаранчевою революцією.

Приводом для протестів стала відмова тогочасного керівництва держави від підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Це рішення, оприлюднене Кабінетом міністрів України 21 листопада 2013 року, було ухвалено під прямим тиском москви. Проте після жорстокого побиття студентів силовиками 30 листопада 2013 року протест переріс із проєвропейського на правозахисний та антирежимний.

Ключові аспекти:
1. Цінність людської гідності.
Назва «Революція Гідності» відображає зміну пріоритетів суспільства.
Громадяни вийшли захищати не лише євроінтеграційний політичний курс, але й власну гідність, право на безпеку та недоторканність з боку правоохоронних органів.

2. Початок російської агресії.
росія скористалася тимчасовим ослабленням державного апарату під час втечі екпрезидента Віктора Януковича та розпочала окупацію Криму й окремих районів Донецької та Луганської областей. Важливо пам'ятати, що війна росії проти України розпочалася не у лютому 2022 року, а у лютому 2014 року, відразу після перемоги Революції Гідності.
3. Феномен Небесної Сотні.
Загибель понад ста протестувальників від рук силовиків стала точкою неповернення та продемонструвала, що українське суспільство готове платити найвищу ціну за свою свободу. Герої Небесної Сотні стали першими воїнами у сучасній Війні за Незалежність України, прийнявши удар від внутрішнього режиму, який діяв в інтересах кремля.
4. Розвиток громадянського суспільства.
Революція Гідності продемонструвала унікальну здатність українців до самоорганізації (волонтерський рух, громадські ініціативи Майдану, загони самооборони). Цей досвід став вирішальним у 2022 році, коли суспільство швидко мобілізувалося для підтримки Збройних сил України та опору окупантам на місцях.

Додатки:
Додаток 5. Хроніка Революції Гідності.

Додаток 6. Фільми про Революцію Гідності.

Додаток 7. Література про Революцію Гідності.

Додаток 8. Фотоальбом Революції Гідності.

РОЗДІЛ 3. ТЯГЛІСТЬ БОРОТЬБИ: ВІД МАЙДАНІВ ДО СУЧАСНОЇ ВІЙНИ

Державна інформаційна політика повинна базуватися на концепції єдиного історичного процесу. Між подіями 2004, 2013–2014 років і сучасним етапом війни наявний прямий причинно-наслідковий зв'язок.

Ключові аспекти.

1. Єдність нації перед зовнішньою загрозою.

Російська пропаганда роками намагалася розколоти Україну за мовною, релігійною чи регіональною ознаками. Проте як на Майдані пліч-о-пліч стояли вихідці з усіх областей України, так і сьогодні у лавах Сил оборони України державу захищають громадян з усіх куточків країни.

2. Трансформація: від мирного протесту до збройного захисту.

У 2004 році українці захищали права за допомогою помаранчевих стрічок і мирних маніфестацій. У 2013 році вони були змушені взяти до рук дерев'яні щити та бруківку, захищаючись від силовиків. Сьогодні український народ тримає в руках високотехнологічну зброю, стримуючи одну з найбільших армій світу. Ця еволюція свідчить про те, що громадяни України навчилися не лише заявляти про свої права, але й ефективно їх захищати.

3. Демократія проти тиранії.

Російська модель державного управління базується на страху, придушенні ініціативи та сакралізації вождя. Українська модель, сформована Майданами, спирається на мережеву взаємодію, активне громадянське суспільство та підзвітність влади. Саме ця гнучкість і горизонтальні зв'язки роблять Україну стійкою до ударів, які зруйнували б будь-яку тоталітарну систему.

РОЗДІЛ 4. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ КОМЕМОРАТИВНИХ ЗАХОДІВ

Відзначення Дня Гідності та Свободи не має проходити за шаблонами застарілих радянських практик «офіціозу» та формалізму.

Ключові аспекти:

1. Фокус на людях.

У центрі уваги мають бути живі історії про людей, які були учасниками Майданів, а зараз воюють у лавах Сил оборони України або забезпечують життєдіяльність прифронтових територій; волонтери; родини захисників і захисниць України.

2. Збереження пам'яті та заохочення до дослідження подій Майданів.

Комеморативні та просвітницькі заходи: тематичні уроки та лекції; виставкові тематичні проєкти, зокрема віртуальні; флешмоби; публічні дискусії; круглі столи за участі активістів Майданів; тематичні конкурси (дослідницькі, творчі тощо).

3. Протидія дезінформації.

Російські спецслужби активно використовують наративи про «державний переворот 2014 року» або «керованість Майдану ззовні» для підриву легітимності української влади. Важливо оперувати фактами, спростовуючи фейки та демонструючи легітимний, народний і визвольний характер українських революцій. Наголошувати, що Майдани – це легітимний захист Конституції та європейського вибору України.

Висновок: День Гідності та Свободи – день, який нагадує про важливість єднання нації для захисту найважливіших людських і громадянських цінностей. Перемога у Війні за Незалежність України можлива лише за умови збереження взаємопідтримки та довіри, які народилися на Майданах.

ДО ВІДОМА!

Детальні відомості про події Помаранчевої революції та Революції Гідності містяться в інформаційно-методичних матеріалах, підготовлених Національним музеєм Революції Гідності. За цим посиланням (QR-код) ви можете знайти таку інформацію:

Помаранчева революція

- Причини Помаранчевої революції.
- Детальна хронологія подій Помаранчевої революції.
- Самоорганізація періоду Помаранчевої революції.
- Символи й атрибутика Помаранчевої революції.
- Результати Помаранчевої революції.

Революція Гідності / Євромайдан

- Причини Революції Гідності.
- Основні етапи Революції Гідності.
- Детальна хронологія Революції Гідності.
- Самоорганізація суспільства й ініціативи Революції Гідності.
- Символи Революції Гідності.
- Результати Революції Гідності.
- Правові оцінки Майдану та чинник росії.
- Майдани, збройна агресія росії проти України та громадянський спротив.